

КВІТНЕВЕ [С3] (до 1963 року — *Сталінка*) — село, що входить до складу Головкивської сільської ради. Відоме з 30-х років ХХ ст. як хутір. Нині тут працюють магазин та клуб. У 1989 році в К. налічувалося 161 жит.; 2001 — 76 жит.

КЛІТНЯ [В,С5] — село, підпорядковане Будовороб'ївській сільській раді. Поблизу села виявлено поселення періоду бронзового віку. Засноване в ХІХ ст. як слобода. На початку ХХ ст. тут діяв млин. У 1911 році в К. налічувалося 379 жит., 36 дворів; 1926 — 369 жит., 81 двір; 1931 — 791 жит. У 20-30-і роки в селі діяла польська національна сільрада. На початку 30-х років тут було створено колгосп ім. Ланцуцького. У 1937-1938 роках господарство очолював Безносько, після нього — Содоль. У роки Великої Вітчизняної війни десятки жителів села стали воїнами Червоної Армії та учасниками партизанських загонів, 35 з них загинуло. В 40-50-і роки — центр сільради. В повоєнні роки клітнянський колгосп увійшов до складу будовороб'ївського на правах виробничого підрозділу. Нині в селі працює магазин. У 1959 році в К. налічувалося 341 жит.; 1989 — 95 жит.; 2001 — 94 жит.

КСАВЕРІВ [А3] — село, центр сільської ради. Розташоване за 30 км на північний захід від районного центру. На карті України, складеній Бопланом в середині ХVІІ ст., К. позначений нарівні з такими великими містами Волині, як Житомир, Овруч, Радомишль. У 30-і роки ХVІІ ст. ми маємо перші письмові згадки про К., який тоді в офіційних документах згадувався як містечко. У 1634 році польський король Владислав ІV, зважаючи на швидке зростання кількості населення К., а також на прохання його власника Ігнатія Ельця, надав містечку Магдебурзьке право. Цим же королівським указом в К. дозволялося двічі на тиждень (в понеділок і п'ятницю) проводити ярмарки. Саме цей магнат виділив великі ділянки ксаверівських земель та значну суму грошей для єзуїтського колегіуму, який був заснований в містечку у 1634 році. У роки Визвольної війни під проводом Б. Хмельницького єзуїти були змушені втікати з містечка, боячись народного гніву. Землі і приміщення колегіуму видатний український гетьман передав Києво-Братському монастирю на ім'я його ігумена Іоннікія Голятовського з усіма правами на будівництво церкви та школи. Цей привілей Б. Хмельницького був підтверджений у 1659 році жалуваною грамотою російського царя Олексія Михайловича. Їх прохання було задоволене в 1678 році, коли колегіум перенесли в Овруч. В середині 70-х років ХVІІ ст. в К. проживало близько 300 жит. Переважну більшість населення складали українці. Поряд з ними в містечку проживало 73 євреї та кілька десятків поляків. Неподдалік від ратуші в центрі містечка стояла дерев'яна церква, збудована на початку ХVІІ ст. в ім'я Архангела Михаїла. В районі К. у 1750 році активно діяв гайдамацький загін під керівництвом І. Подоляки, який наводив жах на місцевих багатіїв. В складі загону було чимало жителів містечка — кріпосних селян та міської бідноти, праця якої

також нещадно експлуатувалася. У 1797 році містечко було включено до складу Ново-Вороб'ївської волості Овруцького повіту Волинської губернії. У К. виникли винокурний та пивзаводи, діяло 5 парових млинів. Дальшого розвитку набули кустарні промисли, зокрема обробка шкіри та виготовлення збруї. Особливо славилася містечко своїм ярмарком, який проводився 15 числа щомісяця. Поліпшенню торгівлі сприяло будівництво у 1914 році дерев'яного моста через р. Кам'янку. У 1865 році у К. було відкрите однокласне сільське училище, яке утримувалося в основному за рахунок держави, а також пожертвувань громадськості. У 1912 році при училищі відкрилася безкоштовна народна бібліотека. Наприкінці XIX ст. в містечку також почало функціонувати поштове відділення. Розвиток ремесел та торгівлі сприяв зростанню числа жителів Ксаверова. У 1870 році у К. налічувався 401 житель. На початку XX ст. тут вже було 206 дворів, в яких проживало 1520 жит. У перші пореволюційні роки К. входив до складу Овруцького повіту, а з 1923 року — Базарського району Волинської губернії. На початку 20-х років селянська біднота об'єдналася в комітет незаможних селян, головою якого було обрано Петра Мельника. Вже у 1925-1926 роках обсяг сільськогосподарського виробництва у К. досяг дореволюційного рівня. Широкого розвитку набрали різні форми селянської кооперації. Діяли споживче і кредитове товариства. У К. працювало близько 50 приватних магазинчиків і лавок. Тут діяв осередок «Просвіти», який активно співробітничав з товариством єврейської культури під назвою «Культурна ліга». Вже у 1930-1932 роках більшість селян були об'єднані в колгоспи «Червоний партизан», «Нове життя», «Згода», ім. Бессарабського полку. В 30-і роки у К. діяли клуб і бібліотека, два аматорські єврейські оркестри, самодіяльний драматичний колектив. 120 ксаверівців брали участь у Великій Вітчизняній війні, 80 з них не повернулося з поля бою. 40 жителів села було нагороджено орденами та медалями. Уродженець села лейтенант Іван Степанович Заклюка за мужність і героїзм, проявлений в боях з гітлерівцями, був удостоєний високого звання Героя Радянського Союзу. Після закінчення війни він продовжував службу в армії. Закінчив Вищі військово-політичні курси, потім Військово-політичну академію. Дослужився до звання полковника. Нагороджений орденами Леніна, Червоного Прапора, Вітчизняної війни I ступеня, Червоної Зірки, багатьма медалями. В період окупації загарбники вчинили масовий розстріл євреїв. За селом, на братській могилі в їх пам'ять встановлено стелу з граніту. Відступаючи з села,

І.С. Заклюка.

загарбники вчинили масовий розстріл євреїв. За селом, на братській могилі в їх пам'ять встановлено стелу з граніту. Відступаючи з села,

окупанти спалили 83 будівлі. Назавжди залишився в пам'яті ксаверівців день 14 листопада 1943 року, коли воїни 280-ї стрілецької дивізії принесли їм довгождане визволення з німецької неволі. В ході боїв за К. загинуло та померло від ран близько 400 бійців. У 1958 році в центрі села на честь радянських воїнів-визволителів села, які загинули та односельців було встановлено пам'ятник (реконструйований у 2000 році). Скульптуру скорботної жінки-матері встановлено також на братській могилі радянських воїнів на сільському кладовищі. У 1958 році Базарський район був ліквідований і К. увійшов до складу Малинського району. Три ксаверівських колгоспи об'єдналися в одне господарство під назвою «ХХ партз'їзд». У грудні 1983 року скуратівський колгосп ім. Котовського було розукрупнено на три господарства, одне з них — колгосп ім. Калініна з центральною садибою в К. Новостворене господарство очолив Микола Миколайович Рудченко. В цілому у 1984-1991 роках виробництво валової продукції в господарстві зросло більш як удвічі, а окремих видів сільськогосподарської продукції в 3-5 разів. Збудовано дитячий садок на 90 місць з басейном і сауною, їдальню на 50 місць, відділення зв'язку, фельдшерсько-акушерський пункт, будинок побуту, адмінбудинок, прокладено 8 км доріг з твердим покриттям. Позитивні зміни в господарській та соціально-культурній сферах діяльності були закріплені наступником М.М. Рудченка на посаді керівника господарства Сергієм Володимировичем Стельмахом, який очолював його протягом 11 років. Продовжувалася газифікація села, школі передано після капітального ремонту двоповерхове приміщення готелю сільгосп підприємства, збудовано церкву. Нині К. — центральна садиба СФГ «Обрій». В селі діють комплекс школа-сад, ФАП, бібліотека. У 1989 році у К. налічувалося 464 жит.; 2001 — 433 жит. Уродженцями села є: директор благодійного фонду «Від щирого серця» О.В. Присяжнюк; генерал-майор, перший заступник прокурора Черкаської області, державний радник III класу В.П. Комарчук.

Ксаверівська школа-сад.

КОРЕНІВКА (стара назва — **Товстий Корінь**) — село, входило до складу Ворсівської сільської ради. Відоме з XIX століття і існувало до 60-х років XX століття як хутір. Зняте з обліку в 1985 році.

КОРОЛІВКА [D4] — село, підпорядковане Ворсівській сільській раді. Відоме з XVIII ст. як польська колонія. В К. діяло рудницьке селянське виробництво. У 1920 році відкрита єдина трудова школа, в якій навчалася 39 дітей. У 30-і роки тут був створений колгосп. У роки

КСАВЕРІВ — КОРОЛІВКА

Великої Вітчизняної війни десятки жителів села боролися з ворогом, 6 з них загинули. У 1989 році в К. налічувалося 34 жит.; 2001 — 24 жит.

КРУПСЬКЕ [B5] (стара назва — хутір **Крупської**) — село, підпорядковане Старовороб'ївській сільській раді. Відоме у 20-60-і роки як хутір. У 1989 році в К. налічувалося 84 жит.; 2001 — 57 жит.

КРУШНИКИ [C3] — село, підпорядковане Шевченківській сільській раді. Відоме з XIX століття і проіснувало до 60-х років XX століття як хутір. У роки Великої Вітчизняної війни десятки жителів села воювали з ворогом, більшість з них не повернувся додому. У листопаді 1943 року село було визволено від загарбників. В пам'ять про воїнів-визволителів на братській могилі встановлено обеліск. У 1989 році в К. налічувалося 153 жит.; 2001 — 112 жит.

КУТИЦЕ [C3] (стара назва — **Полісся**) — село, підпорядковане Шевченківській сільській раді. Утворилося на початку XX ст. і проіснувало як хутір до середини 60-х років. В селі працюють магазин, клуб. У 1989 році в К. налічувалося 74 жит.; 2001 — 59 жит.

ЛИПЛЯНИ [B1,2] (в середньовічних документах також мало назву **Великі Липляни, Старі Липляни**) — село, входить до складу Йосипівської сільської ради. Відоме з XVI ст. В документах за 1545 рік згадується, що село належало поміщику Ф. Єльцю, який брав з місцевих жителів одну службу людей, а також податок «1 копу грошей, 2 кадії меду». У XVII ст. Л. були одним з центрів копних судів. На початку XX ст. в селі нараховувалося 30 дворів, де проживало 150 жит. З 1913 року в Л. діяло однокласне земське початкове училище, Михайлівська церква, працював великий водяний млин. У 1922 році утворена Липлянська сільрада в складі Чоповицького району. У 1926 році в Л. налічувалося 386 жит., 80 дворів. На початку 30-х років в Л. було організовано колгосп під назвою «13 річчя Жовтня», який очолював І.В. Никончук. В цей період в селі було збудовано приміщення початкової школи. Жителям Л. довелося пережити і голодомор, і тяжкі роки репресій. Десятки сімей були розкуркулені і вивезені з села. У роки Великої Вітчизняної війни більше як 150 жителів Л. стали бійцями Червоної Армії та партизанами, 124 з них загинули. Понад 20 юнаків і дівчат були забрані до Німеччини на примусові роботи. В листопаді-грудні 1943 року поблизу села розгорілися жорстокі бої. Близько 100 воїнів-визволителів 149-ї стрілецької дивізії загинули тут в ці дні. Їх захоронено в братській могилі, а в центрі села біля обеліску воїну-визволителю на гранітних плитах висічено їх імена. З 1954 року Липлянська сільрада ліквідована і село ввійшло до складу Йосипівської сільради. Через п'ять років липлянський колгосп був приєднаний до йосипівського. У 60-і роки в селі діяли 8-річна школа, клуб, бібліотека, медпункт. При клубі працювали сільський хор та драматичний гурток. В наступному десятилітті, коли Л. на правах бригадного села входили до складу радгоспу «Чоповицький», тут заасфальтовано

КОРОЛІВКА — ЛИПЛЯНИ

дороги, пущено рейсовий автобус. З 1984 року Л. на правах виробничої бригади входять до складу радгоспу «Йосипівський». Нині в селі діють клуб, бібліотека, магазин, ФАП. На меморіальному комплексі поряд з могилами воїнів-визволителів височить пам'ятник воїну-афганцю, уродженцю села М.Д. Бобіку, який посмертно нагороджений бойовою медаллю. У 1959 році в Л. налічувалося 823 жит.; 1970 — 619 жит.; 1980 — 474 жит.; 1989 — 367 жит.; 2001 — 264 жит. Уродженцями села є: генерал-полковник І.С. Олексійчук; кандидат технічних наук П.І. Боржницький; викладач Київського національного університету ім Шевченка Б.Ю. Лещенко; проректор з міжнародних зв'язків Національного аграрного університету В.П. Каленський.

ЛІДІВКА [С3] — село, підпорядковане Головківській сільській раді. Село відоме з другої половини ХІХ ст. як німецька колонія. У 1959 році в Л. налічувалося 180 жит.; 1970 — 109 жит.; 1980 — 46 жит.; 1989 — 25 жит.; 2001 — 8 жит.

ЛІСНА КОЛОНА [В4] (стара назва — *Лісна Колонія*) — село, підпорядковане Дібрівській сільській раді. Засноване у другій половині ХІХ ст. як німецька колонія. На початку ХХ ст. в Л.К. діяв паровий млин. У 1911 році в Л.К. налічувалося 150 жит., 30 дворів; 1926 — 386 жит., 80 дворів. У 1929 році тут організовано колгосп «Комсомолец». До села було звезено з хуторів 19 господарств. Згодом колгосп став одним з найкращих в Базарському районі. Багато в чому це заслуга його голови М.П. Мельника, який очолював господарство з 1931 року. За успіхи в сільськогосподарському виробництві Мельника було нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора. У другій половині 30-х років в селі було збудовано більше 30 житлових будинків, в них підведено світло, яке вироблялося колгоспною електростанцією. У Л.К. діяли школа, дитячі ясла, клуб, лазня, два магазини, аптека, лікарня на 25 ліжок-місць. У 1940 році телятниця колгоспу М.О. Кондратюк за успіхи в праці була нагороджена малою срібною медаллю Всесоюзної сільськогосподарської виставки. У роки Великої Вітчизняної війни біля 100 жителів села стали воїнами Червоної Армії та партизанами, 19 з них не повернулися додому. 13 листопада 1943 року Л.К. було визволено від загарбників воїнами 112-ї та 280-ї стрілецьких дивізій. В пам'ять про односельців, що загинули на фронтах, та радянських воїнів-визволителів на братській могилі було встановлено пам'ятний знак. У повоєнні роки поряд з господарськими спорудами були відновлені паровий млин, олійня. За трудові досягнення свинарка господарства О.О. Заграда була нагороджена орденом Леніна. У 1974 році лісноколонське господарство було приєднане до дібрівського колгоспу «Зоря Полісся». Через 14 років воно знову стало самостійним господарством під назвою «Комунар», яке зараз носить назву СВК «Лісноколонський». Нині в селі працюють лікарняна амбулаторія, клуб, бібліотека, магазин. У 1989 році в Л.К. налічувалося 174 жит.; 2001 — 149 жит.

ЛІСОВЕ [В3] (*до 1963 року — Бабина Лоза*) — село, підпорядковане Головкивській сільській раді. Відоме з XVI століття. За переказами старожилів його назва пов'язана з татарськими набігами на українські землі. Під час одного з таких набігів майже всі жителі села були захоплені в полон чи вбиті. Лише одна жінка заховалася у високій лозі поблизу села. У 30-і роки ХХ ст. в селі був створений колгосп. У роки Великої Вітчизняної війни десятки жителів Л. боролися з загарбниками, більшість з них загинули. Відступаючи з села, окупанти спалили його повністю. У 70-і роки місцевий колгосп був приєднаний до головківського господарства на правах виробничого підрозділу. У 1989 році в Л. налічувалося 68 жит.; 2001 — 29 жит.

ЛУКИ [D1,2] (*до 1946 року — Дерманка*) — село, центр сільської ради. Сільраді підпорядковані села Буки, Бучки, Заброне, Сичівка. Відоме з XVIII ст. У 90-і роки ХІХ ст. в Л. діяла початкова школа. У 30-ті роки ХХ ст. в селі створено колгосп. У роки Великої Вітчизняної війни десятки жителів села боролися з ворогом на фронтах та в партизанських загонах, 63 з них загинули. 14 листопада 1943 року село визволене від загарбників воїнами 45-ї та 112-ї стрілецьких дивізій. В знак глибокої вдячності односельцям, що не повернулися з війни, та воїнам-визволителям у 1988 році побудовано меморіальний комплекс. У 70-80-і роки Л. були центральною садибою колгоспу «Правда», потім колективного сільськогосподарського підприємства «Луківське», нині — СТОВ «Луки». В селі діють загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, медпункт, будинок культури, бібліотека, магазин. У 1959 році в Л. налічувалося 569 жит.; 1970 — 458 жит.; 1980 — 421 жит.; 1989 — 383 жит.; 2001 — 345 жит. Уродженцями села є: начальник Київської обласної податкової інспекції В.П. Сичевський; референт народного депутата Савицького, бізнесмен М.В. Сиченко.

ЛУМЛЯ [В,С4] (*стара назва — Славів*) — село, підпорядковане Малинівській сільській раді. Назва села походить найвірогідніше від назви р. Лумля (Ломля), яка протікає на його території. Перша згадка про Л. відноситься до початку ХVІІ ст. У 1648 році село належало Єльцям, в ньому проживало 16 жит. Жителі села були активними учасниками Визвольної війни українського народу під проводом Б. Хмельницького. Після її закінчення значна частина жителів села, побоюючись переслідування з боку поляків, була змушена втікати на Лівобережжя. Під час Вітчизняної війни 1812 року, коли французи підійшли до Києва, жителі Л. брали участь в будівництві оборонних споруд міста. На початку ХХ ст. в селі діяв млин. В період революції 1905-1907 років лумлянці розгромили панську економію. Їх виступ був жорстоко придушений каральним загоном. У роки громадянської війни жителі села приймали активну участь у повстанні проти німців (1918). Наприкінці 1920 року в Л. було створено комітет незаможних селян на чолі з Олексіємком. У 1926 році в Л. налічувалося 1061 жит., 545

дворів. В Л. діяли школа, клуб, православна церква. На початку 30-х років в Л. було створено два колгоспи. У роки Великої Вітчизняної війни більше 100 жителів села були учасниками бойових дій, з них 56 загинуло. В селі діяла підпільна група, що підтримувала зв'язок з малинським підпіллям. Від рук окупантів загинули керівники лумлянського підпілля — П. Кухаренко та М. Скуратівський. Відступаючи з села, фашисти спалили 120 будівель. У 40-50-і роки — центр сільради. У 70-90-і роки зусиллями лумлянців було збудовано розгалужену мережу закладів соціально-культурної сфери: школу, дитсадок, клуб, ФАП, магазин. Нині лумлянська бригада входить до складу ПОСП «Малинівське», тут діють загальноосвітня школа I-II ступенів, ФАП, магазин. У 1958 році в Л. налічувалося 720 жит.; 1970 — 647 жит.; 1989 — 441 жит.; 2001 — 312 жит. Уродженцем села є керуючий філією Національного банку України А.І. Степаненко.

ЛЮБОВИЧІ [С5] (*згадується також під назвою Любановичі*) — село, центр сільської ради, розташоване за 10 км від райцентру, за 9 км від залізничної станції Малин. Сільраді підпорядковані села Білий Берег, Новоселиця, Стасева, Ялцівка. Село відоме з початку XVII ст. У 1648 році в Л. було 40 димів, більшість з яких належала великим землевласникам Єльцям. Після закінчення Визвольної війни під проводом Б. Хмельницького значна частина жителів села, побоюючись переслідування з боку поляків, була змушена втікати на Лівобережжя. У 1691 році в Л. залишилося лише 15 димів. Справжнім будівничим села в ці роки став Пилип Василенко. На початку XVIII ст. Єльці подарували село уніатській метрополії. Жителі Л. неодноразово повставали проти своїх гнобителів. В період гайдамаччини любовичани приєдналися до повсталих і розгромили поміщицький маєток, завдавши шкоди поміщику Любнишевському на суму 649 злотих. У 1869 році в знак протесту проти знущань поміщика вони здійснили потраву панських покосів і полів. Чисельність населення Л. поступово зростала. Якщо у 1784 році селі проживало 302 жит., то в 1878 році — 649 жит.; 1900 — 900 жит. В цей час в селі діяли школа грамоти, хлібний магазин, лавка. Однак у 1901 році школа згоріла і діти певний час були змушені ходити на навчання в Білий Берег. У 1914 році в знак протесту проти війни селяни і солдати запасу розгромили лісну контору купців Я. Рабіновича та Етінгера і маєток поміщика С.В. Глінки. У 1931 році в Л. організовано колгосп «Перемога», який очолив А. Марченко. Це господарство було одним з найкращих в районі. Заслуженим авторитетом серед односельців користувалася керівник бригади по вирощуванню льону У. Кононенко. За трудові досягнення її обрали делегатом X з'їзду комсомолу. У 1935 році учасником Всесоюзної сільгоспвиставки був колгоспник М.С. Кононенко. У 30-ті роки в Л. діяла 7-річна школа, перший випуск якої відбувся у 1934 році. 176 жителів села були учасниками Великої Вітчизняної війни, з них 143 загинуло на

фронтах, 95 жителів села удостоєні бойових нагород. Відступаючи з села, окупанти спалили 167 будівель. 12 листопада 1943 року воїни 55-ї гвардійської танкової бригади та 336-ї стрілецької дивізії визволили село від німецько-фашистських загарбників. На честь загиблих односельців в центрі села у 1986 році встановлений монумент, де на плитах викарбувані їх імена. У повоєнні роки в Л. збудовано нові корівники, пилораму. Зведено приміщення школи, будинок культури, ФАП, магазини, контору господарства і будинок сільради. Село повністю заасфальтоване. За успіхи в праці 60 колгоспників нагороджені орденами і медалями, в тому числі керівник господарства І.С. Остапенко — орденом Леніна. Нині в селі діють ПОСП ім. Чкалова, загальноосвітня школа І-ІІ ступенів, ФАП, будинок культури, бібліотека, магазин. У 1959 році в Л. налічувалося 1231 жит.; 1970 — 1036 жит.; 1989 — 698 жит.; 2001 — 518 жит.

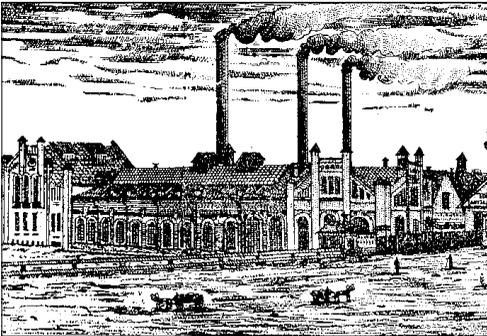
МАЛИН [С4] — місто обласного значення, районний центр. Розташований у північно-східній частині області на р. Ірша за 103 км від обласного центру. М. має залізничний вузол, автостанцію. На території М. у VIII-IX ст. існувало укріплене стародавнє городище — древлянський град. Вважається, що назва міста пов'язана з іменем князя Мала — легендарної особи часів Київської Русі, який очолив повстання древлян проти сваволі київського князя Ігоря (945 рік). У XII-XIII ст. малинська фортеця була великим замком Київської Русі, тут існувало залізорудне виробництво. У 1136 році київські князі подарували М. Десятинній церкві. У XIII ст. в результаті монголо-татарської навали місто зазнало чимало руйнувань. Проте малинське городище відновило свою діяльність через деякий час, очевидно не пізніше XV ст. У XVI ст. існувала Малинська волость, яка у 1545 році входила до Овруцького повіту. Власниками М. в цей час були магнати Немиричі. У 1571 році містечко придбав у свою власність Д. Єлець, мечник (оружейник) київський, а потім місто перейшло до його сина Теодора. Напередодні Визвольної війни українського народу під приводом Б. Хмельницького М. являв собою містечко у 40 дворів. У 1649 році М. був звільнений від польської шляхти козацьким загоном на чолі з полковником Натальчичем і сотником Горностаєм. М. став містечком Київського полку. Після завершення війни, боючись переслідування з боку поляків, значна частина жителів М. пішла за Дніпро. У 1691 році в ньому було лише 7 дворів. Волелюбні жителі М. брали

Проект пам'ятника князю Малу.

ЛЮБОВИЧІ — МАЛИН

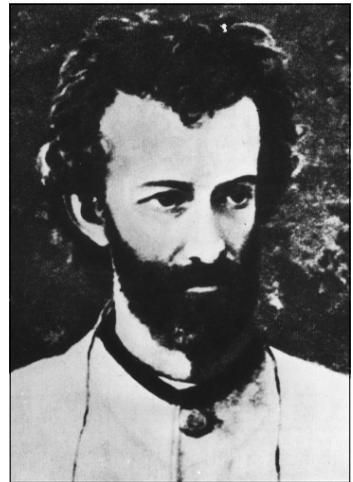
активну участь в гайдамацькому русі, який досяг свого апогею в роки Коліївщини. В районі містечка діяв гайдамацький загін під керівництвом І. Бондаренка. У 1784 році в М. проживало 400 жит., діяла православна дерев'яна церква та римо-католицький костел. У 1797 році М. став містечком Радомисльського повіту Київської губернії. В середині 40-х років XIX ст. в М. нараховувалося 268 дворів, діяли кустарний залізоливарний завод, два млини, щорічно проводився ярмарок. Після реформи 1861 року значно прискорився промисловий розвиток М. В містечку на початку 60-х років працювали шкіряний та винокурний заводи, діяло 40 крамниць, було відкрито однокласне народне училище. У 1868 році розпочав роботу невеликий чавуноливарний завод, а у 1873 році на його місці засновано паперову фабрику, яка в короткі строки стала однією з найбільших

Паперова фабрика, XIX ст.

в країні. З 1866 року М. — волосний центр. У 1876 році тут налічувалося 2726 жит., 289 дворів. Із культових споруд діяли православна церква, три єврейські синагоги, римо-католицький костель. Славною сторінкою історії М. було відвідування містечка у 1886-1887 роках видатним вченим-енциклопедистом і мандрівником М.М. Миклухо-Маклаєм, який приїздив до матері, що володіла малинським маєтком. На рубежі XIX-XX ст.

в країні. З 1866 року М. — волосний центр. У 1876 році тут налічувалося 2726 жит., 289 дворів. Із культових споруд діяли православна церква, три єврейські синагоги, римо-католицький костель. Славною сторінкою історії М. було відвідування містечка у 1886-1887 роках видатним вченим-енциклопедистом і мандрівником М.М. Миклухо-Маклаєм, який приїздив

М.М. Миклухо-Маклай.

з рук в руки. У 1923-1924-х роках М. — окружний центр Київської губернії. В цей час населення містечка становило 7426 жит. У другій половині 20-х років в М. проведено реконструкцію паперової фабрики, виникає цілий ряд промислових артілей, відновлює роботу меблева фабрика, була збудована електростанція. Діють 2 семирічні і чотирирічна сільськогосподарська школи, педтехнікум, районний Будинок культури, бібліотека, кінотеатр, робітничий клуб. У квітні 1932 року малинська сільрада була перетворена на міську. В цей час в М. проживало 5582 жит. У вересні 1937 року при утворенні Житомирської області Малинський район було включено до її складу. У

Б.Л. Кузнецов.

1938 році М. віднесено до категорій міст районного підпорядкування. У 30-і роки в місті діяли 4 денні школи, школа робітничої молоді, медична школа, 6 дитсадків. 1400 жителів М. стали учасниками Великої Вітчизняної війни, 530 з них загинули, сотні малинчан нагороджені орденами і медалями. Близько тисячі воїнів, партизанів, підпільників полягли в оборонних і наступальних боях за М. Уродженцям міста Б.Л. Кузнецову та Н.П. Грищенку за героїзм було присвоєно звання Героїв Радянського Союзу. В період фашистської окупації в М. протягом 630 днів діяло партійно-комсомольське підпілля, керівники якого П.А. Тараскін та Н.І. Сосніна посмертно також були удостоєні звання Героїв Радянського Союзу. 12 листопада 1943 року М. в ході Київської операції був визволений від німецько-фашистських загарбників. В боях за місто особливо відзначилися 226-а Глухівсько-Київська, 112-а стрілецька дивізії та 4-й гвардійський кантемирівський танковий корпус під командуванням генерал-лейтенанта П.П. Полубоярова. У 1972 році в пам'ять про загиблих у роки Великої Вітчизняної війни в міському парку насипаний курган Безсмертя, а у травні 1984 року урочисто відкрито меморіал героїв Малинського підпілля. В середині 70-х років в міську смугу були включено село Городище та частина території Слобідської і Малинівської сільрад. У 50-80-і роки значно виріс промисловий

Н.П. Грищенко.

потенціал міста, зміцнилася сфера освіти, культури, медицини, торгівлі, була створена розгалужена комунальна інфраструктура. М. зайняв чільне місце серед найбільш розвинутих населених пунктів Житомирщини. Корінної реконструкції зазнала паперова фабрика, утворені дослідно-експериментальний, овочесушильний, молоко та хлібзаводи, завод «Прожектор» та швейна фабрика. З 1968 року в М. почав діяти водопровід, місто було газифіковане зрідженим газом, збудовано триповерховий готель. Наприкінці 70-х років завершено роботи по спорудженню водосховища. В місті діяли 6 загальноосвітніх шкіл та школа робітничої молоді, Будинок піонерів, станції юних техніків та натуралістів, профтехучилище, Будинок культури, відкрито музичну школу. Районна газета «Прапор Жовтня» була переможцем багатьох республіканських та обласних творчих конкурсів. За трудові досягнення багато малинчан отримали урядові нагороди, в тому числі директор паперової фабрики В.М. Неманіхін та різальниця бобін О.П. Захлівна удостоєні звання Героя Соціалістичної праці, директор СШ №1 А.Г. Сісевич, вчителі СШ №3 Т.Я. Яремчук та Ф.К. Бабак — Заслуженого вчителя УРСР, керівник народної капели бандуристів І.С. Кривенчук — Заслуженого працівника культури УРСР, завідувач районним відділом культури В.І. Недашківській та керівник дитячої капели бандуристів «Веснянка» С.І. Майданович — Заслуженого працівника культури України, хірург райлікарні М.М. Ричкова — Заслуженого лікаря УРСР. Більше ста жителів міста виконували інтернаціональний обов'язок в Афганістані. Ряд воїнів-інтернаціоналістів нагороджені орденами і медалями, троє малинчан — В. Мирутенко, О. Чернишевич, В. Кучерський не повернулися додому. В міському парку в пам'ять про загиблих в Афганістані споруджено пам'ятний знак. Після здобуття Україною незалежності більшість промислових підприємств міста розширили своє виробництво, вдосконалюється діяльність комунальних підприємств, відбулися якісні зміни в розвитку гуманітарної сфери. За 2004

В.М. Неманіхін.

О.П. Захлівна.

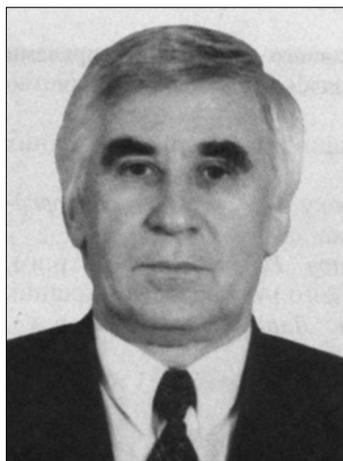
року

Ю.Й. Бернацький.

них наук, професор Ю.Й. Бернацький, доктор фізико-математичних

наук, академік, директор Інституту математики АН України А.М. Самойленко, доктори історичних наук Л.Ю. Беренштейн та Ю.С. Скороход, доктор філологічних наук, мовознавець Ю.О. Карпенко, доктор технічних наук, професор М.С. Левін, відомий єврейський письменник та дослідник хасидизму С.-А. Городецький (1871р.н.), єврейський композитор Д. Новаковський, відомий громадський діяч, дружина президента Ізраїлю Бен-Цві Р. Янаїт, літературознавець та громадський діяч В.С. Бойко (1893-1938), мистецтвознавець В.Н. Вайсблат, український та російський оперний співак Л.М. Вернигора, видатний письменник та мемуарист Р. Піотровський, прозаїк Є. Камінський (1884-1958), єврейський поет П.Н. Киричанський (1921-1986).

А.М. Самойленко.

рік промисловими підприємствами міста вироблено продукції на 26,6% більше у порівнянні з минулим роком. Високі показники промислового розвитку забезпечили ДП «Вайдман — ізоляційні компоненти», ВАТ «Малинська паперова фабрика», фабрика банкнотного паперу, ВАТ «Рейл», ТОВ «Папір-Мал», ВАТ «МДЕЗ», ВАТ «Агрокомплекс». У 2003 році постановою Верховної Ради України М. надано статус міста обласного значення. У 1989 року в М. налічувалося 29708 жит.; 2001 — 28150 жит.

Уродженцями М. є багато відомих людей, серед них полководці Великої Вітчизняної війни генерали Ф.А. Мельниченко та А.І. Канюка, доктор медич-

МАЛИНІВКА [С4] — село, центр сільської ради, розташоване за 3 км від райцентру. Сільраді підпорядковані села Лумля, Різня, Юрівка. Село відоме з середини ХІХ ст., коли тут була заснована німецька колонія «Малиндорф». Після від'їзду німецьких сімей на родючі землі Поволжя, на їх місці поселилися переселенці з Чехії. У 1887 році в М. проживало 493 жителі, які займалися в основному сільським господарством. Напередодні першої світової війни у зв'язку із

МАЛИН — МАЛИНІВКА

загостренням російсько-німецьких відносин відбулися зміни німецької назви «Малиндорф» на українську — Малинівка. В середині 20-х років ХХ ст. в селі була створена чеська національна сільрада. Навчання в школі велось чеською і українською мовами. У 1930 році в М. організований колгосп «Чеський рольник», головою якого було обрано Ф.Ф. Заржецького, а пізніше А. Кульганека. Через два роки в колгоспі було організовано 3 бригади, більше 140 колгоспників трудилося на 289 га землі. У 1935 році землі колгоспу розширилися до 342 га. Очолював господарство В. Рейса. Жителям села довелося сповна пережити тяжкий період голодомору та репресій. Лише наприкінці 30-х років господарство поступово стає на ноги. Підвищується продуктивність праці, збільшилися грошові надходження колгоспників, проводилося будівництво громадських споруд. 153 жителі села у роки Великої Вітчизняної війни стали бійцями Червоної Армії, 87 з них не повернулися з фронту. За героїзм, виявлений в боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками, 89 жителів села нагороджені орденами і медалями. Окупанти нанесли значні збитки

Монумент загиблим у роки війни.

жителів М. Більше половини села було спалено, на примусові роботи в Німеччину вивезено 18 юнаків та дівчат. 12 листопада 1943 року М. було визволено від загарбників. На честь загиблих односельців та визволителів села від гітлерівської окупації у 1988 році встановлено монумент і висаджено парк. У повоєнні роки завдяки самовідданій праці жителів М. господарство не лише загоїло рани, але й стало одним з кращих у районі. За трудові досягнення біля 150 малинівців нагороджено орденами і медалями, зокрема орденами Леніна — дояра Й.Й. Волоха, свинарку Г.Н. Долечек, ланкову Л.Д. Гибель, секретаря парторганізації Ф.Ф. Полачека. Керівник сільгосп-підприємства С.М. Цвік був удостоєний звання «Заслужений працівник сільського господарства УРСР», а у 1997 році одним з перших на Житомирщині нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня. Нині в селі працюють ПОСП «Малинівське», будинок культури, бібліотека, лікарняна амбулаторія, 3 магазини, кафе, ряд приватних підприємств. В місцевій загальноосвітній школі-сад I-III ступенів діти навчаються автосправі, тут діє музей, в школі працюють вчителі з Чеської Республіки. В М. активно діє чеське культурно-освітнє товариство. Дитячий фольклорний чеський колектив — лауреат загальноукраїнських чеських фестивалів. У 1989 році в М. налічувалося 613 жит.; 2001 — 582 жит. Уродженцем села є президент Науково-виробничого товариства «Екомед» М.В. Пилипчук (Рейса).

МАЛИНКА — *слобода Малинського району Коростенського округу*. Відома з 80-х років XIX ст. Не існує. Розташовувалася поблизу села Недашки.

МАЛИНСЬКИЙ РАЙОН — *адміністративно-територіальна одиниця у східній частині області*. Межує з Радомишльським, Володар-Волинським, Коростенським, Народицьким районами Житомирської області, Іванківським та Бородянським районами Київської області. Утворений у 1932 році. З вересня 1937 року знаходиться у складі Житомирської області. Площа 1,5 тис. кв. км. Населення за переписом 2001 року — 20018 жит. (без Малина), в т.ч. міського — 2921 жит. Райцентр — місто обласного значення Малин, у М.р. — смт. Гранітне та Чоповичі і 101 сільський населений пункт, що територіально підпорядковані одній міській, двом селищним та 25 сільським радам. М.р. лежить у межах Поліської низовини. Поверхня — низовинна моренно-зандрова рівнина з чергуванням плоских і горбистих ділянок. Значні поклади ільменіту, будматеріалів (граніти, глини, піски). Район розташований у Житомирському Поліссі, східна частина — у Київському Поліссі. Пересічна температура січня становить $-6,00^{\circ}\text{C}$, липня $+19,60^{\circ}\text{C}$. Опадів 600 мм на рік. Основні річки: Тетерів (на півд.-східній межі району), Кам'янка, Ірша з притоками Тростяниця, Візня (всі — басейн Дніпра). Споруджено 10 ставків (загальна площа — 1249 га). Переважають дерново-підзолисті ґрунти. Площа лісів 50,6 тис. га (сосна, дуб, граб, осика, береза, вільха, ясен). Лісосмуг насаджено 163 га. У районі — 3 гідрологічні заказники. Урочище Гамарня та парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва, всі — місцевого значення. Найбільші підприємства району — три щеззаводи, держлісгосп та лісгосп АПК. Спеціалізація сільського господарства — тваринництво м'ясо-молочного та рослинництво картоплясько-льонарського напрямів. Площа сільгоспугідь — 78,8 тис. га, у т.ч. орні землі — 66,3, пасовища — 9,1, сіножаті — 7,9. Залізничні станції: Малин, Головки, Чоповичі, Пинязевичі, Щеззаводи. Автомобільних шляхів 421,5 км, у т.ч. з твердим покриттям — 279,1 км.

МАР'ЯТИН [А4,5] — *село, підпорядковане Вишівській сільській раді*. Відоме з кінця XVII ст. Входило до складу Базарського маєтку. В другій половині XIX ст. в село переселилися чехи. У 1899 році в М. відкрите однокласне сільське училище. У 1911 році налічувалося 694 жит., 121 двір; 1926 — 741 жит., 164 двори. На початку 30-х років в М. створено два колгоспи — ім. Горького та «Перемога». У 1939 році за успіхи у виробництві колгоспниця Н.Я. Лузанчук була удостоєна права представляти місцеве господарство на Всесоюзній сільгоспвиставці. У 30-50-і роки М. був центром сільради. Більше сотні жителів села були учасниками Великої Вітчизняної війни, 58 з них загинули. У повоєнні роки село відбудувалося, зміцніла матеріальна база господарства. Нині тут діє бібліотека. У 1989 році в М. налічувалося 127 жит.; 2001 — 78 жит.

МАЛИНКА — МАР'ЯТИН

МЕЖНИК — хутір *Малинської волості Радомишльського повіту*. Не існує. Знаходився поблизу села Пиріжки. У 1926 році налічувалося 102 жит., 20 дворів.

МОРСІВКА — хутір *Малинської волості Радомишльського повіту*. Відомий з XIX ст. Знаходився за 5 км на північ від села Українка. Не існує. У 1926 році в М. налічувалося 50 жит., 11 дворів.

МОРОЗІВКА [B5] (*до 1960 року — Мар'їн Підварок*) — село, центр сільської ради, розташоване за 22 км від райцентру. Сільраді підпорядковані села Нова Гута, Нова Рутв'янка, Рутв'янка, Стара Гута, Свиридівка, Вороб'ївщина, П'ятидуб. Село відоме з XIX ст. як хутір. У 1899 році в ньому було лише 4 двори з населенням 21 жит. На початку 1929 року на землях північно-східної частини хутора було організовано бригаду лісноколонської комуні «Комсомолец». У 1930 році на хуторі створено колгосп ім. Петровського, першим головою якого був Леоненко. У тому ж році в М. відкрито початкову школу. У 1934 році територія колгоспу розширилася за рахунок переселення людей з сусідніх сіл. Наступного року передова трудівниця господарства П.А. Шелета стала учасницею Всесоюзної сільськогосподарської виставки, де була відзначена кількома пам'ятними медалями. У другій половині 30-х років в селі активно велося житлове будівництво, було збудовано приміщення початкової школи. 80 жителів села в рядах Червоної Армії боролися проти німецьких загарбників, 35 з них не повернулися до рідних домівок, 47 морозівців отримали бойові ордени і медалі. 13 листопада 1943 року М. була звільнена від ворога. Німецькі загарбники майже повністю зруйнували село, тому його жителям довелося прикласти чимало зусиль для його відбудови. За сумлінну працю 45 трудівників М. відзначені урядовими нагородами, серед них орденом Трудового Червоного Прапора — голова сільради Л.І. Башинська. У 1963 році М. стає центром сільради. У 70-80-і роки в селі було збудовано тваринницький комплекс, приміщення будинку культури та школу. Нині М. — центральна садиба СВК «Морозівське». В селі діють загальноосвітня школа I-II ступенів, сільський клуб, бібліотека, магазин, ФАП. У 1959 році в М. налічувалося 408 жит.; 1970 — 294 жит.; 1989 — 314 жит.; 2001 — 234 жит.

НЕДАШКИ [A4] — село, центр сільської ради, розташоване за 25 км від райцентру. Сільраді підпорядковані села Вишнянка, Зелений Гай. Виникло в VI-VII ст. як родове поселення древлян. Підтвердженням тому є розкопки відомого історика В.Б. Антоновича, що виявив неподалік Н. групу курганних могильників з 40 курганів доби літописних древлян. Найдавніші жителі села займалися головним чином хліборобством, скотарством, бджільництвом і теслярством. Важливу роль в їх житті відігравала військова справа. Воїни-недашківці брали участь в численних військових походах київських князів. Вони

сміливо боронили рідну землю від монголо-татарів, що вторгнулися на територію Київської Русі у 1240 році. Після входження території нашого краю до складу Великого князівства Литовського недашківці, які за військові заслуги були прираховані до т.зв. бояр-шляхти, як васали київського князя були зайняті прикордонною сторожовою службою, захищаючи кордони держави від ворожих вторгнень. Крім того, вони були зобов'язані нести «службу ординську» — супроводжувати великокнязівських послів через степ до Криму чи кочуючих орд. З приєднанням Волині до Польщі польські магнати починають захоплювати кращі землі і примушують українців приймати католицьку віру. Польська експансія викликала супротив нашого народу. Недашківці не лише зуміли відстояти перед польськими королями надані їм раніше права і вольності, добившись їх включення до числа окличної шляхти, але й разом з жителями сусідніх сіл активно протистояли поширенню впливу єзуїтів, примусивши останніх в роки Визвольної війни під проводом Б. Хмельницького втікати в Польщу. Після приєднання українських земель до Росії перед жителями Н. знову постало питання підтвердження свого шляхетського походження. Після тривалої боротьби недашківці зуміли довести своє право на приналежність до дрібнопомісного дворянства. Жителі Н. за звичаями і побутом мало чим відрізнялися від жителів навколишніх сіл: переважно самі обробляли землю, мали сильні православні традиції, користувалися українською мовою. Важливою подією в житті села стало відкриття у 1799 році церкви св. Іоана Богослова. Це був дерев'яний храм, збудований на місці старого, що згорів. Після реформи 1861 року прискорився розвиток капіталістичних відносин на селі, країна потребувала все більше грамотних людей. У 1892 році в Н. було відкрито однокласне народне училище. Швидко зростає чисельність населення. Якщо у 80-і роки в Н. налічувалося 1492 жит., 187

Жителі села, кінець XIX ст.

дворів, то на початку ХХ ст. відповідно 2088 жит., 364 двори. Перша світова війна принесла жителям села горе і страждання. 132 недашківці поклали свої голови на її фронтах. В роки громадянської війни як і по всій Україні влада в Н. змінювалася кілька разів. На початку 20-х років в селі утворено комнезам та комсомольську організацію, у 1927 році — партійний осередок. НЕП стимулював розвиток сільського господарства. В Н. поширюється сільгоспкооперація. Тут діяли споживче, молочарське, кредитове та інші товариства. У 1926 році

молочарське товариство охопило більше половини жителів села. В Н. діяла 4-х класна школа, а з 1929 року — 7-річка. Головним осередком боротьби за писемність стали пункт лікнепу та хата-читальня. При сільбуді було створено музичний та драмгуртки, духовий оркестр. У 1929 році в Н. вже діяло два колгоспи — «1 Травня» та «Більшовик». Ще два колективних господарства були створені з хуторських дворів — «Червоний Лан» та «Червоний плугатар». Першими організаторами колективних сільськогосподарських підприємств були Н.Й. Недашківський, І.С. Недашківський, І.Я. Дідківський, В.Й. Дідківський, І.М. Закусило. Для зміцнення матеріально-технічної бази колгоспів в селі створюється МТС. Однак прискорена колективізація супроводжувалася пошуком «класово ворожих» елементів на селі, до яких було зараховано відносно заможну частину селянства та інтелігенцію. Десятки недашківців стали жертвами сталінського терору. Жителі села завжди пам'ятали про безневинно загиблих в часи сталінізму односельців. У квітні 1990 року з ініціативи керівництва місцевого колгоспу та сільради в Н. було споруджено один з перших на Житомирщині меморіал репресованим жителям села. Разом з тим у 30-і роки відбулися значні зміни в розвитку соціально-культурної сфери села. Завдяки самовідданій праці недашківців збудовано клуб, медпункт, родильний будинок, майстерню побутового обслуговування. У 1939 році в місцевій середній школі відбувся перший випуск. У роки Великої Вітчизняної війни більше 300 жит. Н. вступили до лав Радянської Армії, сотні працювали на будівництві Коростенського укріпрайону. У період окупації в селі діяла підпільна група, яку очолювали Михайло Лунін та Семен Власенко. Гітлерівці вистежили керівників підпілля і після жорстоких тортур стратили. 13 листопада 1943 року воїни Червоної Армії принесли недашківцям довгождану свободу. Вшановуючи пам'ять загиблих визволителів села та 165 воїнів-односельців, які не повернулися з фронту, у 1990 році споруджено меморіальний комплекс «Скорботна мати». У перші повоєнні роки завдяки самовідданій праці жителів села вдалося відновити зруйноване господарство. На початку 50-х років три недашківських колгоспи об'єдналися в один — ім. Леніна, який очолив І.В. Дідківський. У 1958 році після ліквідації Базарського району Н. ввійшли до складу Малинського району, як центр сільради. У 60-80-і роки під керівництвом В.С. Полевого, М.Д. Поплавського та М.П. Дідківського в селі відбулися вагомні позитивні зрушення в сільськогосподарському виробництві та зміцніла матеріально-технічна база господарства. Понад 120 колгоспників за трудові досягнення були відзначені орденами і медалями. Серед них: свинарка Н.С. Гарашук — нагороджена орденами Леніна, Жовтневої революції, Знак пошани; завідувача свинофермою В.І. Недашківська удостоєна орденів Леніна та Трудового Червоного прапора. В селі ведося будівництво споруд соціально-культурного призначення. У вересні 1986 року

перед дітьми гостинно відчинилися двері нового приміщення середньої школи. Було збудоване приміщення сільради, будинку для престарілих, будинку культури, більше 29 житлових будинків, здійснено капітальний ремонт будинку побуту, магазинів. Всією громадою звели новий православний храм. Проведено благоустрій вулиць села та їх асфальтування. І сьогодні недашківці роблять все можливе, щоб зберегти виробничу і соціальну інфраструктуру села. У 1996 році в село було підведено природний газ, у 2002 році газифіковано школу і будинок культури, у 2003 році проведено реконструкцію Меморіального знаку односельцям, які загинули в роки війни та воїнам-визволителям. Нині в селі діють СВК «Недашківський», загальноосвітня школа I-III ступенів, ФАП, бібліотека, будинок культури, поштове відділення, лісництво держлісгоспу АПК, 2 магазини, кафе. У 1989 році в Н. налічувалося 801 жит., 2001 — 596 жит. Уродженцями села є: заслужений діяч мистецтв України Л.І. Дідківський; депутат обласної ради, що протягом більше 10 років очолював Малинську райдержадміністрацію М.П. Дідківський; генерал-майор В.П. Недашківський; полковники І.О. Недашківський, В.П. Дідківський, хірург в клініці Амосова А.І. Недашківський; проректор Ірпінської податкової академії М.М. Недашківський; заступник голови Шевченківської райдержадміністрації м. Києва М.П. Недашківський; працівник Міністерства лісового господарства України П.А. Дідківський; директор ПП «Головкартпостач» А.І. Недашківський.

НОВА ГУТА [B5] — село, підпорядковане Морозівській сільській раді. Відоме з XIX ст. У 20-ті роки XX ст. було центром сільської ради. У 1923 році в Н.Г. налічувалося 449 жит., 83 двори. У 20-30-і роки тут діяла польська національна сільрада. У 30-ті роки в Н.Г. було створено 3 колгоспи — ім. «18 партз'їзду», «13-річчя Жовтня» та «3-ій вирішальний». У роки Великої Вітчизняної війни десятки жителів села боролися з окупантами на фронтах і в партизанських загонах, 34 з них загинули. 12 листопада 1943 року Н.Г. була визволена від німецьких загарбників воїнами 121-ї та 208-ї стрілецьких дивізій. У 1965 році на 6 братських могилах загиблих радянських воїнів встановлена стела з меморіальним написом. Нині в селі діють магазин, ФАП. У 1989 році в Н.Г. налічувалося 91 жит.; 2001 — 39 жит.

НОВА ДІБРОВА [B4] (до 1939 року — хутір **Рудницький**, до 1946 — село **Ворошилово**) — село, підпорядковане Дібрівській сільській раді. Відоме з XIX ст. і існувало до 60-х років XX століття як хутір. У 30-і роки тут було створено колгосп ім. Ворошилова. Десятки жителів села в роки Великої Вітчизняної війни воювали з ворогом на фронтах та в партизанських загонах, 36 з них загинули. 14 листопада 1943 року Н.Д. буда визволена від окупантів. У 1967 році на могилі 12-и радянських бійців встановлено скульптуру воїна. Нині в Н.Д. діє магазин. У 1989 році в Н.Д. налічувалося 154 жит.; 2001 — 115 жит.

НЕДАШКИ — НОВА ДІБРОВА

НОВА РУТВ'ЯНКА [B5] (*до 1939 року — Соболівські хутори*) — село, що входить до складу Морозівської сільської ради. Утворене в середині 30-х років ХХ ст. у зв'язку із ліквідацією хутірської системи господарювання. Входило до складу Рутв'янської сільради. Десятки жителів села були учасниками Великої Вітчизняної війни, більшість з них не повернулася в рідні домівки. З 1989 року Н.Р. — центральна садиба КСГП «Перемога», утвореного в процесі відокремлення від колгоспу ім. Мічуріна села Морозівка. Нині в селі діє магазин. У 1989 році в Н.Р. налічувалося 149 жит.; 2001 — 119 жит.

НОВЕ ЖИТТЯ [B5] — село, підпорядковане Нововороб'ївській сільській раді. Відоме з початку ХХ ст. і існувало до 60-х років як хутір. У роки Великої Вітчизняної війни десятки жителів села боролися з загарбниками, 36 з них загинуло. У 1989 році в Н.Ж. налічувалося 52 жит.; 2001 — 25 жит.

НОВІ ВОРОБ'І [B4,5] — село, центр сільської ради, розташоване за 15 км від райцентру. Сільраді підпорядковані села Дружнє, Нове Життя, Рудня Вороб'ївська та Яблунівка. Відоме з XVII ст. У 1705 році актом єпископа село передано в трирічне орендне володіння дворянинові С. Шумлянському. У 1759 році в селі збудована дерев'яна церква в ім'я Різдва Пресвятої Богородиці. У другій половині XVIII ст. Н.В., що адміністративно входили до Унинського ключа, стали власністю уніатською митрополією. Митрополія вимагала від рудників Унинського ключа, в тому числі і Н.В. значну орендну плату в розмірі 5,5 тис. злотих та 40 візків заліза і виробів з нього. У 1861 році Н.В. стали волосним центром Овруцького повіту Волинської губернії. 14-го числа щомісяця в селі проходив ярмарок. З 1874 року діяла церковно-приходська школа. У 1905 році відкрилася безкоштовна народна бібліотека ім. Ф. Павленкова. В Н.В. у 1910 році одним з перших на Малинщині було створено споживче товариство. У 1901 році в Н.В. налічувалося 1547 жит., 252 двори; 1923 — 2011 жит., 431 двір. В середині 20-х років в селі активно діяли різні форми кооперації, які охоплювали більше 500 пайщиків. Споживча кооперація мала молочарню і крамницю. Кредитовою кооперацією було охоплено 500 жит. В 20-30-і роки в Н.В. діяли лікарня, хата-читальня з бібліотекою, православна церква. Діти спочатку навчалися в 4-річній школі, потім семирічній, а з 1939 року у восьмирічній. У 30-ті роки в селі було створено три колгоспи — ім. Шевченка, «Нове життя» та ім. Петровського. В серпні 1941 року біля Н.В. жорстокі оборонні бої з ворогом вели воїни 19-ї та 41-ї гвардійських танкових дивізій. 477 жителів села боролися з окупантами на фронтах та в партизанських загонах, 248 з них віддали своє життя за Батьківщину, урядовими нагородами відзначено 137 нововороб'ївців. Відступаючи з села, гітлерівці спалили 199 будівель.

13 листопада 1943 року воїни 121-ї, 132-ї, 148-ї та 280-ї стрілецьких дивізій визволили село від окупантів. На честь воїнів-визволителів та полеглих у роки війни односельців в центрі села у 1957 році споруджено пам'ятник-обеліск. Вже у 1944 році місцеві господарства відновили свою роботу і завдяки самовідданій праці жителів Н.В. перевершили довоєнні показники. У 50-і роки в селі діяв один з небагатьох в районі радіовузлів, було збудовано нове приміщення школи, яка стала середньою, відкрито дільничну лікарню на 25 ліжок. У 80-90-і роки в селі виріс новий будинок культури, збудовано дитсадок, магазини продтоварів та промтоварів. Нині село — центральна садиба СВК ім. Ватутіна, в Н.В. діють загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів, будинок культури, бібліотека, лікарняна амбулаторія, поштове відділення, аптека, 2 магазини, кафе. У 1989 році в Н.В. налічувалося 481 жит.; 2001 — 407 жит. Уродженцями села є: директор педінституту в 30-і роки О.Д. Кузьменко; голова Малинського райвиконкому у 60-і роки М.М. Шпаченко; начальник тролейбусно-трамвайного управління м. Житомира В.М. Бушма; директор київського заводу «Точреммеханіка» А.М. Хомишин; нейрохірург однієї з клінік м. Києва В.А. Крамаренко; начальник обласної хлібної інспекції М.І. Ігнатенко.

НОВОБРАТСЬКЕ [В,С2] — село, підпорядковане Барвінківській сільській раді. Утворилося на початку ХХ ст. і існувало як хутір до середини 60-х років. Нині виробнича бригада села входить до складу ВАТ «Барвінківське». В селі діють клуб, бібліотека. У 1989 році в Н. налічувалося 887 жит.; 2001 — 691 жит.

НОВОСЕЛИЦЯ [С5] (до 1946 року — *Рудня Ялцівська*) — село, підпорядковане Любовицькій сільській раді. Відоме з ХVІІІ ст. як поселення, біля якого добували болотяну руду. У 1887 році в Н. налічувалося 88 жит. Десятки новосельців у роки Великої Вітчизняної війни стали на двобій з грізним ворогом, 27 з них не повернулися додому. У 1989 році в Н. налічувалося 162 жит.; 2001 — 135 жит.

НЯНІВКА [D3] (в середньовічних документах згадується також під назвою *Нянівщина*) — село, підпорядковане Іванівській сільській раді. За легендою, ще в давні часи, на місці нинішнього кладовища існувало поселення. Під час одного з татарських набігів воно було повністю спалене, а 7 жителів, що залишилися живими, поселилися серед лісу на тому місці, де зараз знаходиться село. У 1415 році село було власністю Києво-Софіївської лаври, на користь якої жителі здавали медову данину, а також платити податок — тівунщину. В ХVІ-ХVІІ ст. Н. володіли шляхтичі Тиша-Биковські. У 1630 році в селі діяла рудня. Життя селян під гнітом шляхтичів було тяжким, тому в судових книгах того часу є постійні згадки про їх втечі від гнобителів. Після закінчення Визвольної війни під проводом Б. Хмельницького значна частина жителів села, побоюючись переслідування з боку поляків,

НОВІ ВОРОБ'І — НЯНІВКА

була змушена втікати на Лівобережжя. У червні 1650 року в селі залишилося лише 5 димів. У 1900 році в Н. налічувалося 660 жит., 105 дворів. Тут діяли трьохкласна школа грамоти, водяний млин, винокурний завод, лісопилка, магазин. На початку 30-х років ХХ ст. в селі розпочалася масова колективізація, створюються колгоспи. Одним з перших керівників сільгосп підприємства був Кравченко. У 1931 році в Н. з'явився трактор. Першими за його кермо сіли Ф.С. Клименко, Ф.Г. Бондаренко та Т.Ф. Коченко. Не обійшла село і кістлява рука голодомору. Щоб врятувати дітей від голодної смерті, в хаті Колісніченка було організовано патронат, де доглядалися дітси-сироти. У 1935 році було ліквідовано хутірну систему і людей з навколишніх хуторів переселили в село. У другій половині 30-х років місцеве господарство, що носило назву ім. Комінтерну, зміцніло матеріально, були досягнуті певні успіхи в сільськогосподарському виробництві. Колгосп тоді очолював Назаренко, потім О.М. Поліновський. Особливих успіхів нянівці добилися у вирощуванні коней. Їх племінні жеребці посилалися на сільськогосподарські виставки в Москву. А.К. Горуля у 1937 році був делегатом І з'їзду колгоспників-ударників України. З 1934 року в селі діяла школа-семирічка, яку поряд з нянівськими дітьми відвідували школярі з 5 сусідніх сіл. Великим лихом для жителів Н. були репресії. Їх жертвами стали вчитель О.Я. Степанович, агроном-садовод І.М. Барчук, фельдшер Рудницький, колгоспник Войнелович та інші. У роки Великої Вітчизняної війни біля 200 жит. села боролися з ворогом на фронтах та в партизанських загонах, 86 з них не повернулися в рідні домівки. 12 листопада 1943 року 322-а стрілецька дивізія визволила село від загарбників. В пам'ять про загиблих односельців та воїнів-визволителів у 1964 році в центрі Н. встановлено пам'ятник. У 40-50-і роки — центр сільради. У цей час були збудовані тваринницькі ферми, комплекс по відгодівлі великої рогатої худоби, медпункт, бібліотека, клуб. У 60-і роки місцеве господарство приєднали до горинського колгоспу «Пам'ять Ілліча», потім — до іванівського сільгосп підприємства. Нині в селі діють клуб, бібліотека, ФАП, магазин. У 1959 році в Н. налічувалося 517 жит.; 1970 — 381 жит.; 1980 — 299 жит.; 1989 — 253 жит.; 2001 — 159 жит. Уродженцями села є: учасник бойових дій, Заслужений вчитель УРСР, почесний житель м. Малина А.Г. Сісевич (1913-1998); директор комунального підприємства по благоустрою та озелененню Мінського району м. Києва М.О. Назаренко.

А.Г. Сісевич.

ОБОДІВКА [С, D3] (до 1965 року — *Буда Ободзінська*) — село, підпорядковане Горинській сільській раді. Відоме з XVII ст. під назвою *Нянівська буда*, пізніше під назвою Буда Ободзінська. Жителі О. здавна займалися добуванням поташу та дьогтю. У 1887 році в О. налічувалося 129 жит. У роки Великої Вітчизняної війни десятки жителів села воювали з загарбниками, 20 з них загинули. У 1989 році в О. налічувалося 80 жит.; 2001 — 48 жит.

ОМЕЛЯНІВКА [B3] — село, підпорядковане Головківській сільській раді. Відоме з XVIII ст. У 1887 році в О. налічувалося 112 жит.; 1989 — 25 жит.; 2001 — 10 жит.

ОСТРІВ — село, входило до складу Слобідської сільської ради. Відоме з XVIII ст. У 1887 році в О. налічувалося 89 жит.; 1974 — 221 жит. У 50-60-і роки в селі діяла початкова школа директор якої Я.А. Баземська нагороджена орденом Червоного прапора. Село зняте з обліку в 1974 році в зв'язку із створенням Малинського водосховища.

ПИРІЖКИ [С3,4] — село, центр сільської ради, розташоване за 7 км від райцентру. Сільраді підпорядковане село Баранівка. Відоме з XVII ст., хоча заселене в ранньому середньовіччі. Наприкінці XIX ст. В.Б. Антонович розкопав в околицях села 9 давньослов'янських курганів. Жителі П. брали активну участь у Визвольній війні українського народу під проводом Б. Хмельницького. Після її закінчення більшість жителів села, побоюючись переслідування з боку поляків, була змушена втікати на Лівобережжя (якщо у 1648 році в селі було 25 димів, то в 1691 році їх залишилося лише 8). У відродженні села велику роль відіграв Гаврило Дубиченко. У 1710 році село належало до уніатської митрополії. У 1775 році тут збудовано дерев'яну церкву. У 1784 році в П. налічувалося 210 жит. В той час село належали барону Й. Дефресу. Жителі П. були учасниками виступів проти грабіжницької земельної реформи 1861 року. В цьому ж році в селі була відкрита церковно-приходська школа, в якій навчалися діти як дворян, так і селян. Якщо у 1887 році в П. проживало 866 жит., то у 1900 році у 309 дворах налічувалося 1727 жит. Працювали водяний млин, магазин, кузня, діяла православна церква. У 1922 році створено Пиріжківську сільську раду. У 1923 році виникла артіль «Незаможник» та товариство спільного обробітку землі «Об'єднання». На початку 30-х років в селі діяло два колгоспи — ім. Кірова та ім. Куйбишева, 4 колгоспники за участь у Всесоюзній сільськогосподарській виставці були нагороджені медалями. В той час у П. працювали середня школа, клуб, бібліотека. Понад 200 жит. П. були учасниками Великої Вітчизняної війни, з них 114 віддали своє життя за Батьківщину, 157 нагороджені бойовими орденами і медалями. В серпні 1941 року поблизу села бійці 41-ї танкової дивізії вели кровопролитні бої з ворогом. Більше ста воїнів Червоної Армії полягли в ці дні. Гітлерівці надовго були затримані на підступах до Києва.

ОБОДІВКА — ПИРІЖКИ

У 1974 році біля П. на трасі Київ—Ковель було встановлено стелу в пам'ять про радянських воїнів, що героїчно загинули в оборонних боях. У травні 1942 року в селі створено підпільну організацію, членами якої були Й.І. Яременко, О.В. Власенко, Н.В. Яременко, М.Н. Тарасенко, К.П. Василенко, В.Х. Карпенко, Г.В. Карпенко. Вони встановили тісні зв'язки з малинським підпіллям та партизанами. Майже всі пиріжківські підпільники загинули в гестапівських катівнях. 12 листопада 1943 року село було визволено від німецько-фашистських загарбників бійцями 122-ї, 143-ї, 202-ї стрілецьких дивізій та 122-ї гвардійської танкової бригади. На центральній площі П. встановлено пам'ятник — скульптуру воїна на постаменті з меморіальним надписом в честь загиблих односельців та визволителів села. В повоєнні роки село швидко звелось з руїн. 50 трудівників П. відзначені урядовими нагородами. Телятниця В.М. Тарасенко була делегатом 3-го Всесоюзного з'їзду колгоспників. Учителю О.О. Карпенку присвоєно звання заслуженого вчителя УРСР. У 80-90-і роки місцевий колгосп був одним з кращих в районі. У селі активно проводилося господарське та житлове будівництво, було зведено приміщення школи, контори господарства та сільради. Велика заслуга в цьому М.О.

Пам'ятний знак воїнам 5-ї армії.

Олексієнка, який протягом 27 років очолював місцеве сільгосп підприємство. Він був удостоєний звання «Заслуженого працівника сільського господарства УРСР». Нині в П. розміщується центральна садиба СВК «Пиріжківський». В селі працює загальноосвітня школа-сад I-III ступенів, при якій створено краєзнавчий музей. Діють лікарняна амбулаторія, бібліотека, будинок культури, поштове відділення, 2 магазини, кафе. У 1989 році в П. налічувалося 918 жит.; 2001 — 725 жит. Уродженцями села є: Заслужена вчителька України О.С. Кислицька; Заслужений працівник транспорту України, директор ВАТ «Компанія «Житомиравтотранс» В.І. Чушенко; кандидати біологічних наук О.С. Гречина, геологічних наук М.Г. Науменко; директор Київського заводу залізобетонних виробів О.О. Романенко; працівник генерального штабу Збройних сил України, полковник А.В. Лавриненко; працівник міністерства важкої промисловості України В.В. Олексієнка.

ПИСАРІВКА [B2] — село, підпорядковане Владівській сільській раді. Відоме з XVIII ст. У 1863 році його жителі разом з владівцями організували виступ проти грабіжницької земельної реформи. Цей

ПИРІЖКИ — ПИСАРІВКА

акт народного протесту був жорстоко придушений військами. У 1887 році в П. налічувалося 203 жит. З початку 30-х років в селі діяв колгосп. Десятки жителів села були учасниками Великої Вітчизняної війни, 21 з них загинув. Нині в П. діють ФАП, магазин, клуб. У 1989 році в П. налічувалося 149 жит.; 2001 — 107 жит.

ПЕРШОТРАВНЕВЕ [B5] — село, підпорядковане Старо-Вороб'ївській сільській раді. Виникло у 20-і роки і існувало до 60-х років ХХ ст. як хутір. У 1931 році в селі утворено колгосп «ім. 1 Травня». В період гітлерівської окупації поблизу села діяв партизанський загін. Окупанти, не дивлячись на всі потуги, не змогли виявити народних месників. Тоді вони вирішили розправитися з місцевими жителями, підпаливши їх будинки. При цьому загинула жителька села, решті вдалося втікти в ліс. В пам'ять про цю трагедію в селі у 1977 році було споруджено пам'ятник. У 1989 році в П. налічувалося 54 жит.; 2001 — 28 жит.

ПРИВІТНЕ [C5] (стара назва **Слобода Янишівська**, потім до 1957 року — **Іванівка**) — село, підпорядковане Будо-Вороб'ївській сільській раді. У 1887 році в П. налічувалося 37 жит. Жителі села мужньо боронили свою землю від гітлерівських загарбників. В пам'ять про 17 загиблих визволителів села П. у 1967 році споруджено пам'ятник. У другі половині 30-х років в селі почав діяти дитячий будинок. У роки війни його евакуювано на схід. Відновив свою діяльність у 1945 році. В дитбудинку виховувалися діти сироти. З 1955 року і до закриття у 1978 році його директором працювала О.М. Фурманська. Потім в цих приміщеннях розміщувався будинок відпочинку, з середини 90-х — будинок престарілих, і знову база відпочинку кооперативу «Спецкар'єр». У 1989 році в П. налічувалося 54 жит.; 2001 — 28 жит.

ПРИСТАНЦІЙНЕ [B2] (до 1957 року — хутір **Пристанційний**) — село, підпорядковане Чоповицькій селищній раді. У 1902 році поблизу Чопович було побудовано залізницю Київ—Ковель. З метою її обслуговування поблизу залізничної станції виникло поселення. З 1913 року на станції Чоповичі функціонувала початкова школа, в якій навчалося біля 40 дітей. Першим її директором був І.Я. Олексієнко. У пореволюційні роки роль залізниці стає ще значимішою. Зростають обсяги перевезень — зростає чисельність жителів. У 1932 році на станції було збудовано 7-річну школу, в якій навчалося вже 139 дітей. У 1930 році тут організовано колгосп «Червоний лан». У 1932 році на території станції утворено машинно-тракторну станцію, яку очолив М.П. Матвієнко. Наприкінці 30-х років це господарство було приєднане до чоповицького колгоспу «Перемога». Не поминули село сталінські репресії. Були безневинно засуджені К.І. Прокопенко та його син Лукаш, Ф.С. Кузьменко, П. Семененко та інші. У роки Великої Вітчизняної війни більше 100 жит. станції воювали з ворогом

ПИСАРІВКА — ПРИСТАНЦІЙНЕ

на фронті та в партизанських загонах, 43 з них не повернулися з війни. 14 листопада 1943 року частини 4-го гвардійського Кантемирівського танкового корпусу та 13-ї армії визволили станцію. Однак в другій половині грудня ворог перейшов у контрнаступ. 20 грудня на станції зав'язалися жорстокі бої. Протитанкова батарея

В.З. Вайсер.

20-ї мотострілецької бригади 25-го танкового корпусу мужньо відбивала танкові атаки противника. Наступного дня радянські війська перейшли в рішучий контрнаступ і в результаті потужного удару вибили ворога з станції. За героїзм, виявлений під час боїв за визволення селища і станції Чоповичі старшому лейтенанту артилерії О.П. Єгорову та молодшому лейтенанту В.З. Вайсеру було посмертно присвоєно звання Героїв Радянського Союзу. У 1955 році на привокзальній площі в пам'ять про воїнів-визволителів встановлено скульптуру, яка наприкінці 90-х років була реконструйована. У повоєнні роки відбудовано приміщення залізничної станції, школу, клуб, відкрито відділення «Сільгосптехніки», що спеціалізувалося на ремонті зернових комбайнів. В цей час станція набула статусу населеного пункту під назвою — село Пристанційне. Зараз на території села діють загальноосвітня школа I-II ступенів, ФАП, бібліотека, два магазини, кафе, поштове відділення, ощадкаса, паливний склад. У 1989 році в П. налічувалося 803 жит.; 2001 — 574 жит.

П'ЯТИДУБ [А5] — село, входить до складу Морозівської сільської ради. Відоме з XVIII ст., коли тут поселилися російські старообрядці. В 20-30-і роки ХХ ст. в селі діяла російська національна сільрада. Десятки жителів села були учасниками Великої Вітчизняної війни, 16 з них загинуло. У 40-50-і роки — центр сільради. У 1989 році в П. налічувалося 32 жит.; 2001 — 13 жит.

РІЗНЯ [С4,5] — село, входить до складу Малинівської сільської ради. За легендою назва села походить від слова «різати», що пов'язано з великою битвою місцевих жителів з татарами. Після цього село надовго занепало. У 1887 році в Р. налічувалося 471 жит., діяв магазин. На початку ХХ ст. в Р. проживало майже 500 жит. які в переважній більшості займалися землеробством. На початку 30-х років в селі утворено колгосп під назвою «Перемога», який очолював В.К. Диняк. Це господарство був одним з кращих в районі. У колгоспі були великі тваринницька та птахоферми. Згодом в господарстві з'явилися трактори. Бригадиром тракторної бригади був призначений